

La família com a joc de miralls

Toni Sala posa veu i tremolor als fantasmes familiars en un llibre autobiogràfic que rememora els anys de formació a l'hotel dels pares i l'avi a la Costa Brava

Toni Sala, davant la porta Ferrada del monestir de Sant Feliu de Guíxols, aquesta setmana MANEL LLADÓ.

La coberta del llibre l'ocupa sencera una fotografia familiar de l'hotel de Platja d'Aro, amb l'avi flotant plàcidament a la piscina damunt un matalàs inflable i la mare que passa en aquest moment per l'empedrat de la vora, esvelta, elegant, amb el vestit que es va fer pel casament del fill que ara l'escriu i els cabells rossos recollits en un monyo petit que un aïret càlid li mig desfà. Sembla Beverly Hills, una imatge feliç treta d'alguna revista americana, però és l'hotel que va regentar la família de Toni Sala a la Vall d'Aro, quan va començar a vessar la "gran cornucòpia" del turisme a la Costa Brava. A mesura que avancis en la lectura del llibre, tornaràs una vegada i una altra a aquesta fotografia, i et fixaràs en altres coses, potser inquietants: les gandules buides vora l'aigua, la gespa arranada a queixalades pels cavalls de l'hípica de l'avi, com voleien les cortines per la vidriera entreoberta del menjador de baix, les persianes abaixades que donen als balcons de les habitacions i, sobretot, aquesta dona que gira el cap, l'instant d'aquesta mirada que es desvia per anar a buscar la presència del pare, gairebé un cadàver surant a la piscina.

Una família (L'Altra Editorial) és un llibre tan saturat de bombes subterrànies com ho és aquesta imatge, captada molt abans que el vell hotel esdevingués, amb els anys, adornat amb els fanals reaprofitats del servei funerari que havia obtingut l'avi com a desertor i ex-cautiu durant el franquisme, "un carruatge de morts que roda de nit". Després d'enfrontar-se amb el mal a Persecució,

la novel·la amb què va guanyar el premi Crexells fa dos anys, Toni Sala (Sant Feliu de Guíxols, 1969) s'ha immersit en la memòria de la seva pròpia família, propietària des de principis dels seixanta d'un hotel i una hípica als afores de Platja d'Aro, a partir de tres pilars: el record del pare, taciturn i bondadós; de l'avi emprenedor, de personalitat "tan lluminosa i tan embrutidora", i de la mare, solitària i distant com un fantasma, als quals dedica cada un dels tres capítols, que es tanquen amb un colofó sobre l'àvia centenària, de qui Sala havia redactat més de 150 pàgines que ha sacrificat: "Encara és viva i la nostra relació és una altra."

És una estructura genealògica convencional per a un relat que no en té res, de convencional, començant per l'absència de sentimentalitat ("la paraula amor no entra a casa"), pel pols ferm amb què l'autor condueix una història que podia fàcilment pecar d'eufòria (aquells anys heroics en què un modest carreter era capaç d'aixecar un imperi) o, al contrari, transformar-la en un psicodrama. No és un retrat complaent. Tampoc és venjatiu, per més que hi despunti un malestar que desconcerta i paralitza l'adolescent que el narrador era llavors. Hi veiem el quasi nen Toni Sala servint taules al gran menjador de l'hotel o apilant bales de palla i userda a l'estable les hores que no feia de guia en les sortides organitzades a cavall, en aquest món d'estiueig on descobreix la

sensualitat i l'aportació civilitzadora dels estrangers ("la cultura neix de la relació amb el que és diferent") i la "pura depredació" en què que va desembocar el turisme, quan els pares posaven a dormir clients al menjador, en temporada alta. "La gran transformació del negoci neix amb el Mundial del 1982, per més que sempre es parli dels Jocs del 92, que és la perspectiva barcelonina", assenyala l'escriptor: "El Cobi es va menjar el Naranjito." Com a obra del record, crea també espais mítics amb la seva llengua xifrada (el món d'Allà Davant i el d'Allà Radere, separats per una filera de xiprers), i figures rosegades pel destí: l'ambició aclaparadora de l'avi, que amb una sola paraula t'esclafava; l'encant retret del pare, sempre feinejant rere la barra; la tristesa impenetrable de la mare, amb "la seva cuirassa per defensar-se del món de fora, que tant servia per als fills com per als clients". Mai hi va haver intimitat, en aquella casa, no només per la dificultat de comunicar-se, sinó de manera física, dormint cada dia en una habitació diferent de l'hotel.

Totes les famílies són terrenys minats on els escriptors sovint hi entren abrigats amb el batí del costumisme o ploriquejant de nostàlgia. Toni Sala ha volgut esquivar tant una cosa com l'altra per escriure un llibre que durant molts anys no es va veure amb cor d'afrontar per por, diu, que "els meus braços no suportessin aquest cos". Ha assumit el repte d'un joc de miralls que comença quan el pare, malalt de càncer i amb una traqueotomia que li redueix la veu a un xiulet, li escriu poc abans de morir, als 48 anys, la paraula espill en un paper. Quin regal per a un escriptor... "No hi ha res més literari que un mirall, i a més dit amb una paraula que és un mirall de la paraula mirall", se sorprèn encara avui Toni Sala, que sent per aquest pare menyspreat per la branca lsern de la família una pietat que és un codi moral, aquella "benedicció dels perdedors" que cantava Sinatra.

"Els vius donem als altres el millor de nosaltres mateixos quan ja som morts", afirma Sala en un passatge del llibre, l'escriptura del qual no ha estat un alliberament, matisa, sinó la possibilitat d'afrontar "sense retòrica" la memòria familiar, un cop filtrada pel temps: "Quan algú es mor, ja és teu. Ells no poden canviar; ets tu qui els construeixes. Però això no t'allibera, sinó que et carrega d'una responsabilitat respecte d'ells, la responsabilitat d'estar viu. És un estat que dura poc, perquè el normal és estar mort. El dia de demà, algú altre et mirarà a tu. Al llibre ja ho dic: el viu se'n va però el mort es queda." Treballar amb un material autobiogràfic no ha representat una concepció diferent de la literatura, que Toni Sala continua entenent com "una excavació", un procés "immersiu" en què el propòsit és en certa manera que "la llengua no es noti, sense que deixi de dir coses, que ja no pensem en el llenguatge, sinó en una forma de transparència". Potser és la manera d'indicar quants silencis ha hagut de travessar per arribar a Una família, un relat que pot semblar terrible i alhora perversament colpidor, a menys que s'entengui qualsevol família com "un sistema defensiu" que es protegeix del sobrevingut, d'aquell que ve de fora, fomentant una "didàctica de la desconfiança". Ho diu a propòsit del fet que molts lectors li han confessat haver reconegut en el llibre la seva pròpia experiència: "Potser no és exacte allò que diu Tolstoi, que totes les famílies són infelices a la seva manera. Potser totes les infelices s'assemblen, i les més singulars són les felices, si és que n'hi ha alguna."

Mentre escrivia, no va deixar que ningú del seu entorn llegís cap fragment, i temia preguntar gaire quan necessitava omplir un buit per evitar que li demanessin de revisar el text abans que es publicués. "Si cedeixes, estàs perdut", sosté, perquè la literatura no pot estar condicionada per cap codi d'honor que no sigui el de la literatura mateixa. Hi ha hagut, en tot cas, un fre pudorós que ja és consubstancial a la cultura catalana, amb la seva aprensió al sentimentalisme, que Toni Sala veu com "una herència grega". Al final, allò que comparteixen els morts amb nosaltres, com escriu en el llibre, és que "totes les boques són una ferida i per aquesta ferida parlem".

Publicat a:

-El Punt Avui. Girona 30-05-2021, Pàgina 30

-El Punt Avui. Nacional 30-05-2021, Pàgina 24

Font del document:

<http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/1977305-la-familia-com-a-joc-de-miralls.html>